

Nog niet op aarde, maar onder hen was de blijdschap. De blijdschap vóór Jezus komst. De blijdschap toen hij geboren werd. De blijdschap nadat hij geboren was. Blijdschap om het mysterie Gods, maar blijdschap ook om het welbehagen in den mensch, die gered stond te worden, maar die zelf van zijn verworven heil nog niets wist.

Ook op het Kerstfeest, dat we thans, na zoo vele eeuwen, zoo ver van Bethlehem, in deze lage landen vieren, moet die blijdschap van Gods engelen over Bethlehem's kribbe ons daarom meer dan herinnering zijn. De „beurt van den Engelenrang“ was lange jaren in onze grotere steden een kerkdienst bezocht als op het Oudrijn. De lieflijkheid van dezen Engelenjubel trok jong en oud. Men voelde zelf, hoe eerst in den Engelenrang de hooge toon voor ons liet bij de kribbe bereikt werd. Het waren Gods engelen die aan den jubel bij de kribbe den hoogsten glans bijzetten, ja, 't was of 't ons, als menschen, zo lang we op ons zelf bleven, niet gegeven was, om het mysterie van Bethlehem naar waarde te gedenken. En of eerst als „menschenzoon aan engelenstem“ zich in het hooge lied der eere paarde, onze aandacht om den Christus te verheerlijken, volle bevrediging vond.

Toch mag dit gevoel van gemeenschap met de engelen Gods op Kerstfeest niet enkel uit de herinnering opleven. Al zijn Gods engelen na hun zang in Efrata's velden weer ten hemel opgevaren, Jezus verloren se daarom niet uit het oog; die straks uit zijn kring de eerste gemeente vormden, zijn hun niet verborgen gebleven; die gemeente van Christus zijn ze in haar loop door de historie gevolgd; en als ook nu weer op 't Kerstfeest uit die gemeente de hooge jubel voor Jezus opklimt, wordt hun blijdschap in den hooge vernieuwd.

Gods engelen leidden met Jezus mee, en ze leven met zijn volk mee. Niet wij zouden dit uit onszelf zeggen durven, maar Jezus heeft het ons betuigd. Zoo dikwijls er weer een verloren tooneel toegebracht is, er over dien gerde blijdschap daarboven onder Gods engelen, en als ze toegebracht zijn, staan hun engelen dagelijks voor het aangezicht van den Almachtigen.

Het voortdurend meeleven van Gods engelen met Jezus en zijn verloren kon niet teederder worden uitgedrukt. Zal er blijdschap onder Gods engelen zijn over een zondaar die zich bekeert, dan moeten Gods engelen van die bekeering afweten. Langs ons geheel onbekende wegen moeten ze dan intien in wat op aarde gebeurt. Kennis dragen van wat hier beneden in het zielbestaan van een vergeten kind des menschen in het verborgene omgaat. Ons leven kan hun dan niet vreemd zijn. Ze moeten er van weten, er van op de hoogte zijn, er kennis van dragen. En zulks niet alleen op het oogmerk der bekeering, maar ook in de dagen die daarna komen. Zijn ze niet allen gedienstige geesten, die uitgezonden worden om dergenen wil, die de zaligheid beverlen zullen? Allen ge dienstege geesten. En op Pathmos zag Johannes hun heil om Gods troon aanroepen tot „tienduizend maal tienduizenden en duizend maal tienduizenden“. Een onmetelijk getal dat zich in de tienduizenden miljoenen verliest.

En als dan Jezus, die ook hun Hoofd is, het middelpunt van hun aanbidding verlangen blijft, en ze met zijn volk meeleven tot in de enkele personen, hoe zou er dan op aarde een Kerst-Hallelujah uit den boezem van zijn volk kunnen opstijgen, zonder dat die engelen Gods dit van alle einden der aarde aanhooren, en blijdschap genieten in den Hooge om den jubel die van de aarde voor Jezus opklimt!

Denk daaraan op uw Kerstfeest.

Uw Kerstfeest wordt er reeds zooveel rijker door, als ge niet enkel ziet op wie met u in eenzelfde bedekking, en in uwzelfde stad of dorp voor Jezus jubelen, maar zoo ge uw zielblik verbreidt en uitbreidt tot alle einden der aarde, waarvan het lied des lofs of der aanbidding voor Jezus opgaat. Maar hoe veel zaliger wordt dan uw Kerstfeest niet, zoo ge uw blik ook ophield naar den Hooge, en zoo het één rijk en vol accord voor u wordt, alwat de geroepen op aarde, wat de gezagden daarboven, en wat beiden voorgaande en met beiden meebelijdende, die eendeloze heerschen van Gods engelen om den troon zingen.

Kerstfeest, niet enkel met de herinnering aan de engelen in Efrata's velden, maar onder het meeleven van diezelfde engelen, ook nu, met de vreugde die uw hart doortintelt. Een schillen van heilige vreugde onder de bekeerd, over wier toebrenging er keer op keer blijdschap om den Troon was, en onder die engelen zelf, die om uw bekeering geblijd hebben.

Kerstfeest, niet enkel in de gedachtenis aan Jezus, maar in volle zielegemeenschap met Hem, die leeft om voor u te bidden en nu aan de rechterhand des Vaders zit. En zoo ook niet enkel in herinnering aan zijn heerschen die het „Verlof op aarde“ aan de herders toezeggen, maar ook met hen één in levende gemeenschap.

De Heeren engel schaar een onverwachte legermacht om Zijn heiligen op aarde, en die hemelse heerschaar viert in den Hooge ons Kerstfeest met ons mee.

Zoo eerst wordt het alles besied. Wordt 't al één heilig inleven in de verborgenheden van Gods Koninkrijk. Voormaak van wat eens het jubelen in het Vaderhuis zal wezen.

Blijdschap onder Gods engelen daarboven, en blijdschap onder 's Heeren volk op aarde, en die beide aandoeningen van heilige vreugde saamsmelten in het Hallelujah voor wat Bethlehem voor deze aarde bracht, en ook voor den hemel beloofde.

Alleen maar, in het uitwendig jubelen kan die samensmelting niet tot stand komen. Het moet een jubelen voor Jezus in geest en waarheid zijn. Op elk Kerstfeest moet Jezus in u opnieuw geboren, rijker geboren worden, voller gestalte in u verkrijgen. Het moet zijn een stoep op uw bekeeringweg voortuit. En daarin juist moet de blijdschap van Gods engelen haar motief vinden, dat het ook bij u op 't Kerstfeest is een rijker, een voller ingaan van Jezus in u creatuurlijk bestaan.

Zelfs laat het zich niet denken, dat er ooit een Kerstfeest op aarde zou gevierd worden, zonder dat er weer een bekeerde tot de schaarskool van Jezus werd toegebracht. En als dit gebeurt, dan verdiept zich de toon in het engelenlied. En over dien éenen zondaar die zich op 't Kerstfeest bekeert, is er in de geestenwereld hooger blijdschap, dan over de tienduizenden en tienduizenden die reeds vroeger het zieleloog voor de glorie van den Christus ontlosten.

En die diepste toon gaat dan ook bij u terug naar het oogenblik, toen ge voor het eerst de sla-

hoortd uitroepen. Door die herinnering verdiept zich vanzelf de toon van uw jubelsang. En in het eind is het heel deze wereld door en in de wereld, daarboven, één golving van dank en aanbidding voor wat in het Kindeke van Bethlehem aan de aarde geschonken en in dit Kindeke de eeuwen door voor den hemel gewonnen is.

En toch, al smelt de engelenzang en het lied der verloren tenslotte in heilig accord saam, desniettemin speelt beider jubel niet een verschillend register.

Verre gaat der engelen blijdschapsuiting onzen zang te boven in zuiverheid van heiligen toon. Maar dan ook omgekeerd, wat geen engel kan, dat kunnen wij.

Zij begeeren in het heilige heim in te sien, maar kunnen in hun zuiverheid nooit peilen wat het is, verloren te zijn geweest, en daarom door Jezus een kind van God te zijn geworden. En dat kunnen wij. Wij alleen, die dit heil uit den beker der genade hebben ingedronken.

Gelijk wie nooit zelf kraak tot den dood was, niet verstaat, wat zaligheid bij het herstel door het hart stroomt, zoo weet ook een engel niet, wat het zegt in den dood te zijn geweest, en ten leven verwekt te zijn.

En daarom, die diepste toon van het verlost zijn uit dood en ellende, die kunnen niet Gods engelen, maar moeten wij in het heilig accord doen invloeden.

Der menschen redder! zingen zij. Wij jubelen; Onse Redder! En in dit „onze“ eerst wordt de grondtoon geraakt.

Amsterdam, 20 Dec. 1907.

Le Refuge, het blad der Waalse Kerken in Nederland, bevat de volgende mededeeling van Ds. S. J. Richard te Amsterdam:

Dans notre numéro du 2 Août, nous avons annoncé à nos lecteurs que la Faculté de théologie de l'Université de l'Etat à Leyde nous avait informé, par l'organe de son secrétaire, M. W. A. Kristen, qu'elle était prête à faire partie d'un Comité hollandais du monument de la Réformation, aussitôt que la décision de former ce comité serait prise.

Par une lettre en date du 2 octobre, M. le Professeur Lucien Gautier, président de la Section de propagande de l'Association du monument de la Réformation à Genève, nous prie, au nom de la dite Section, de vouloir bien centraliser les adhésions hollandaises, et de nous „charger de constituer en Hollande un Comité national composé de personnalités choisies au sein des diverses Eglises, des Universités et du monde politique.“ Et il ajoute qu'il est absolument indispensable que l'on fasse dans les Pays Bas ce qui vient de se faire aux Etats Unis où un grand Comité s'est constitué sous la présidence d'honneur du Président Roosevelt, et ce qu'il se fera très prochainement en France, en Angleterre et en Ecosse où les comités nationaux sont en formation.

Quoiqu'il ne nous soit pas possible d'accepter l'honorable mission que l'Association genevoise a désiré nous confier, et dans l'espoir de trouver bientôt quelques personnalités hollandaises mieux placées que nous pour mener à bien la constitution du comité en question, nous sommes disposés à centraliser les adhésions individuelles ou collectives qui pourraient se produire. Et nous prions les journaux hollandais favorables à ce projet de bien vouloir reproduire notre avis.

De korte inhoud van dit schrijven — dit voor onze lezers, die geen Fransch verstaan, — komt hierop neer, dat Prof. L. Gautier, voorzitter van de propagandafdeling van de Vereeniging, die een monument wil oprichten voor de Reformatie te Genève, Ds. Richard heeft uitgenoodigd in Holland een Nationaal Comité voor dit doel in het leven te willen roepen, saamgesteld uit personen, die gekozen zouden worden uit verschillende Kerken, Universiteiten en de politieke wereld. In Amerika is reeds zulk een Comité opgericht onder eerevoorzitterschap van president Roosevelt; in Frankrijk, Engeland en Schotland zijn zulke comités reeds in wording, en Prof. Gautier meent, dat Holland niet mag achter blijven. Ofschoon Ds. Richard deze eervolle taak niet op zich wil nemen en haar liever overlaat aan anderen, die daartoe beter in staat zijn, wil hij toch gaarne betuigen van instemming met dit doel, hetzij van personen, hetzij van vereenigingen, ontvangen en verzoekt hij daarom de bladen, die dit plan gunstig gezind, dit schrijven over te nemen.

Ofschoon we aan dit laatste verzoek voldoen, wil dit daarom niet zeggen, dat we met dit plan sympathieeren. Dat men in de landen, waar het Calvinisme tot zoo grooten zegen is geweest, het derde eeuwfeest van Calvin's geboorte wil aangrijpen om aan Calvin's nagedachtenis hulde te brengen, waardeeren we. Al mag dit plan dan ook niet uitgaan van degenen, die in waarheid geestesonen van Calvin zijn en zijn beginselen ten volle deelen, toch ligt er in die hulde aan den grooten Reformator van Genève een erkenning van zijn machtige geestesgaven en groote verdiensten, die, vooral omdat Calvin zoo vaak, ook in onze dagen nog, miskend wordt, weldadig aan doet. Het feit, dat in Amerika een zoo hoog staand staatsman als president Roosevelt eerevoorzitter van dit comité werd, toont, hoe ook Amerika met dankbaarheid zich herinnert, wat het aan Calvin verschuldigd is.

Zulk een hulde aan Calvin dient echter, en dat is ons bezwaar, niet met den geest van Calvin zelf te vloeken, maar daarmede in overeenstemming te zijn. Nu heeft Calvin zelf in zijn leven nooit eenige eere voor zijn eigen persoon gezocht. Hij wilde zelfs niet eens, dat een zerk de plaats zou aanwijzen, waar hij begraven werd. En er is niets, dat met den geest van Calvin meer in strijd is, dan een monumentaal gedenkteken voor zijn persoon op te richten in een stad, waar van Calvin's geestelijken arbeid en denkbeelden zoo goed als niets meer is overgebleven.

Was het plan om op dit derde eeuwfeest een vertaling van Calvin's voornaamste werken in de verschillende talen uit te geven, in een goedkoop volksuitgave, ten

einde zijn denkbeelden beter bekend te doen worden, of om een stichting in het leven te roepen, die met de studie van Calvin's persoon, leven en geschriften zich bezig hield, dan zouden we gaarne onze instemming betuigen. Maar nu het comité dat de leiding in handen heeft, besloot een monument op te richten voor de Reformatie te Genève, kunnen we aan dit plan onze adhaesie niet schenken. En we meenden, dat we hiervan openlijk rekenschap moesten geven, opdat ook onze lezers zouden weten, wat hun te doen staat.

De echte zonen van Calvin willen hem anders en beter eeren dan door een standbeeld van dood metaal. Ze willen trouw zijn aan de beginselen, die Calvin gepredikt heeft, en die weder tot eere brengen in Kerk en Staat.

Onderstaand schrijven geverd ons naar aanleiding van wat we schreven over de beslissing van den kantonrechter te Zevenbergen:

Aan de Redactie van De Heraut, Weekblad gewijd aan de belangen der Gereformeerde Kerken in Nederland.

Mijnheer!

In uw blad, ik meen vier weken geleden, kwam een stuk voor omtrent de uitspraak van het Kantonrecht te Zevenbergen, omtrent een procedure, gevoerd over de heffing van hoofdelijken omslag door de Herv. Kerk te Fijnaart. In uw blad wordt de Kantonrechter te Zevenbergen uitspraak in 't gelijk gesteld, waarbij mijn persoon werd veroordeeld genoemde omslag te betalen, enz. Ik was hier volstrekt niet mede eens, en dus ook niet met uw betoog in De Heraut. Nu zou ik u allereerst willen vragen, zijt gij in het bezit van een afschrift van bovengenoemd vonnis, en ook van 't pleidooi door u bijgehouden? Ik veronderstel n.l. van ja, anders is het zeer moeilijk een oordeel te vellen, want dan spreekt men zijn opinie uit over zaken, waar men niet voldoende mede op de hoogte is. Maar wanneer ik naga de conclusie, door UED. in uw blad genoemd, komt het me voor, dat dit niet het geval is, want ook in De Heraut wordt, evenals in het vonnis, alleen op de bijzaken gelet en de hoofdzaken, welke in 't pleidooi zijn aangevoerd, worden totaal niet genoemd. Mag ik hieromtrent eenige inlichtingen van UED. verzoeken; hetzij in De Heraut of per correspondentie; alsmoed het u het beslist noodzakelijk is, het lidmaatschap per duursdaars exploit op te zeggen, of ik dit ook voldoende voor de wet per aangeekende brief? Wanneer u het verlangt, wil ik gaarne tot inlichting het pleidooi overzenden ter inzage, daar ik het nog steeds heb liggen; ik heb ook een afschrift gegeven aan den rechter, zoodat deze zich ook niet kon vergissen.

Hoogachtend,

UED. dw.

H. KNOOK.

Oudemolen, 17 December 1907.

Indien de geachte inzender De Heraut geregeld gelezen had, dan zou hij weten, dat we steeds en zoo beslist mogelijk veroordeeld hebben, dat de rechter iemand dwong om kerkelijke belasting te betalen. Tegen het denkbeeld zelf van kerkelijke belasting, zijn we telkens opgekomen, en nog meer tegen het te hulp roepen van de rechterlijke macht, om die belasting met dwang van de onwilligen in te vorderen.

Daarover ging het echter in het onderhavige geval niet. De kantonrechter van 's-Gravenhage, die onlangs een onwillige vrijspreek, deed dit op grond van motieven, die voor de autonomie der Kerk uiterst bedenkelijk waren. De Kerk werd in dat vonnis geheel ondergeschikt gemaakt aan de regelen, die de wet voor elke gewone vereeniging vaststelt, en met het gansch eigenaardige karakter van de Kerk werd geen rekening gehouden. Daarom waardeerden we, dat de kantonrechter te Zevenbergen het publiek recht der Kerk weer erkende, en in de eerste plaats vroeg naar hetgeen in die Kerk zelf als regel voor het lidmaatschap der Kerk gold. In dat opzicht, maar ook daarin alleen, hebben we zijn uitspraak geprezen.

Nu deze lof tot misverstand aanleiding gaf, zijn we gaarne bereid ons eens uitdrukkelijk te verklaren, dat we het overigens noch met deze kerkelijke belasting, noch met het executoir verklaren daarvan door den kantonrechter eens zijn. Overigens ligt het natuurlijk niet op onze weg om den inzender mee te deelen, wat hij doen moet, om duidelijk te kennen te geven, dat hij zich van de Hervormde Kerk heeft afscheiden. Alleen dit willen we hem zeggen, dat wie niet langer als lid van een Kerk wil beschouwd worden, volkomen volstaan kan, met dit schriftelijk aan den kerkeraad mee te deelen.

„Uit de hand Gods.“

V.

Het beroep van Ds. Sikkel op het Oude Testament, om te verdedigen, dat de Overheid desnoods met dwingende macht voor het „brood der Kerk“ moet zorgen, hebben we eerst op principieele gronden gewaakt. Zelfs al was al wat Ds. Sikkel omtrent deze Overheidszorg onder het Oude Testament zegt, volkomen juist, dan zou daaruit omtrent de roeping der Overheid in onze dagen nog niets zijn af te leiden. De Overheid had krachtens haar theocratische roeping onder Israel zeer zeker een dwingende macht in zake de religie; ze mocht zelfs de overtreding der ceremonieele wetten straffen; maar onder het Nieuwe Testament heeft de Overheid die roeping niet meer; al zulke dwang is in strijd met het karakter van Christus Koninkrijk, dat geestelijk van aard is.

Thans komen we tot de historische vraag, hoe onder Israel de zorg voor den eeredienst en het onderhoud der priesters geregeld was, en we zullen aantoonen, hoe Ds. Sikkel zich ook in zijn historische opvatting ten eenenmale vergist heeft. Van de geheele voorstelling alsof de Overheid onder Israel voor vaste inkomsten van de priesters gezorgd heeft, is toch geen woord in heel het Oude Testament te ontdekken. En al wat Ds. Sikkel desaan gaande beweert, berust op een zoo zonderlinge exegese en zoo wonderlijke combinatie van feiten, dat men zich met verbazing afvraagt, hoe niet een gewoon gemeentelijk, maar een dienaar des Woords, die op exegetisch gebied toch geen onbekende is, tot zulke averechtsche voorstellingen komen kon.

De grondfout van Ds. Sikkel's betoog ligt reeds hierin, dat hij ter verklaring van de israelitische wetgeving, zijn uitgangspunt neemt in de regeling, die Jozef voor Egypte vaststelde. Volgens hem heeft Israel „zijn levensschool in Egypte“ gehad en kan „geen deskundige ontkennen, dat de latere ordening, die de Heere door Mozes aan Israel gaf, de verbodungen in Israel bepaalde in overeenstemming met denzelfden grondregel, dien Jozef in Egypte gelden deed.“ (p. 35, 36). Hoezeer Ds. Sikkel door dit bedenkelijk standpunt op een dwaalspoor is geraakt, zullen we straks aantoonen. Vooraf dient echter aangewezen, hoe ook de voorstelling, die Ds. Sikkel van den toestand in Egypte geeft, geheel met het Schriftverhaal in strijd is.

Volgens hem hadden de priesters in Egypte hun eigen deel van den bodem en hunne vaste inkomsten van de Overheid, van Pharaos, reeds bij het optreden van Jozef als wetgever. Jozef zou die instelling als wetgever in Egypte bevestigd hebben. Want „terwijl hij het vijfde deel van de opbrengsten des lands als inkomsten der kroon vaststelde, maakte hij tegelijk de ordening voor de inkomsten der priesters vast.“ (p. 35).

La Genesis 47: 22 en 26, waarheen Ds. Sikkel verwijst, staat van dit alles echter geen woord. Eer heeft het geheele verhaal juist de strekking om zoo duidelijk mogelijk te doen uitkomen, dat Jozef over de inkomsten der priesters niets te zeggen had. Het zou trouwens op zich zelf reeds een ongerijmdheid wezen, dat Jozef, die onderregent was, bij een wet bevestigd had, wat Pharaos, de koning, reeds had vastgesteld. Wat de Schrift meedeelt is dit, dat de priesters in Egypte landerijen bezaten (van wie ze die gekregen hadden, staat er niet) van wier inkomsten ze blijbaard leefden. Toen Jozef nu gebruik maakte van den hongersnood, om al het land van het volk op te koopen voor Pharaos, kon hij dit alleen met het land der priesters niet doen, omdat, zoo verhaalt Mozes in vs. 12, „deze een bescheiden deel van Pharaos hadden en zij aten hun bescheiden deel, hetwelk Pharaos hun gegeven had; daarom verkochten ze hun land niet.“ Pharaos had dus last gegeven, om tijdens den hongersnood een zeker afgestapt deel uit den koninklijken korenvoorraad, dien Jozef bewaarde, aan de priesters uit te keeren, en daarom waren de priesters niet verplicht, hun land aan Jozef te verkoopen. Van daar dat Jozef, toen hij, na al het land tot kroon domein te hebben gemaakt, het weer in erfpacht aan het volk terugschonk, op voorwaarde, dat ze een vijfde deel van de inkomsten des lands als pacht aan Pharaos moesten opbrengen, deze regeling niet voor de priesters kon doen gelden. Daarom zegt Mozes, na deze wet van Jozef vermeld te hebben: „behalve dat het land der priesters van Pharaos niet werd.“ (vs. 26). Van een vast maken van een verordening voor de inkomsten der priesters door Jozef is dus geen sprake. Het feit wordt alleen geconstateerd, dat Jozef over het land der priesters, dat dank zij Pharaos' edelmoedigheid hun eigendom bleef, juist niets te zeggen had.

Er blijft dus alleen over, dat Jozef tijdens den hongersnood een „bescheiden deel“ aan de priesters heeft moeten uitkeeren op last en bevel van Pharaos. Op dit laatste valt de nadruk, gelijk Calvin terecht opmerkt, omdat daardoor alleen deze handelwijze van Jozef te verontschuldigen valt. „Al ontken ik niet, zegt Calvin, dat Jozef in zooverre te kort is geschoten, dat hij niet moedig genoeg tegen het bijgeloof is opgekomen, toch mag niet vergeten worden, dat hij slechts uitdeeler was van den koninklijken voorraad en daarom, waar de koning wilde, dat dit levensonderhoud aan de priesters uitgekeerd zou worden, niet vrij was hem dit te weigeren. Er is derhalve geen sprake van, zoo vervolgt hij, dat Jozef uit eigen beweging de zorg voor de priesters op zich genomen heeft, maar hij kon die niet afwijzen, toen ze tegen zijn wil door den Koning hem werd opgedrongen, al wist Jozef uitnemend wel, dat die priesters niet waard waren de mest van de ossen te eten.“

Laat dit laatste woord van Calvin nu in onze ooren wat hard klinken, in elk geval blijkt er genoeg uit, hoe ongerijmd de voorstelling is, alsof Jozef uit bijzondere zorg voor het „broodrecht der publieke religie“, voor het levensonderhoud van die afgodische priesters in Egypte zou gezorgd hebben!

Nog onjuister is echter de parallel, die Ds. Sikkel tusschen deze zoogenaamde Egyptische regeling en de wetgeving van Israel trekt. Evenals in Egypte door Jozef's zorg heel het land eigendom werd van Pharaos en alle inwoners een vaste belasting voor Pharaos hadden op te brengen, waaruit Pharaos de kosten en van de landregering en van den publieken eeredienst kon bestrijden, zoo, zegt Ds. Sikkel, heeft Mozes het ook in Israel verordend: „Ook in Israel was heel de landsbodem het eigendom van den Heere als Israels Koning. Hij nam Kanaan voor zich in, Hij vestigde te Silo zijn troon. En Hij wees vandaar uit aan elken stam zijn grondgebied en aan elk geslacht zijn erfdeel. De priesters toch ontvingen niet de Levieten hun eigen woongebied. En terwijl voorts van alle inkomst uit den landsbodem en

den veestapel een evenredig deel den Heere als eigendom, voor de publieke religie zoo goed als voor de landregering, moest worden toegebracht, ontvingen de priesters hieruit en voorts uit de offers hun vaste inkomsten.“ (p. 26).

Heel deze voorstelling nu is reeds daarom onjuist, omdat de priesters onder Israel, juist in tegenstelling met de priesters in Egypte, geen vast landbezit hadden. Op de oude afbeeldingen in Egypte komen alleen de Koning, de krijgslieden en de priesters als landbezitters voor, het volknooit. Lijnrecht daartegenover staat de regeling bij Israel. God de Heere wijst aan elken stam zijn eigen grondgebied toe, maar alleen aan den priesterstam doet Hij dit niet. God de Heere zegt uitdrukkelijk tot Aaron (Num. 18: 20): „Gij zult in hun land niet erven, en gij zult in het midden van hen geen deel hebben; Ik ben uw deel en uw erfenis, in het midden van de kinderen Israels.“ Bij Israel had het volk wel landbezit, de priesterstam alleen niet.

En even onjuist is wat Ds. Sikkel beweert, dat de inkomsten van de veldvruchten en den veestapel, die het volk aan God den Heere als zijn eigendom moest opbrengen, dienden deels voor de publieke religie, deels voor de kosten van 's lands regeering. Ds. Sikkel stelt dit wel zoo voor, om daaruit dan den regel af te leiden, dat ook nu uit de lands kas te tracumenten der predikanten moeten betaald worden, maar de Schrift weet hiervan niet alleen niets, maar weersprekt dit zoo beslist en stellig mogelijk. Al wat het volk aan tienden, eerstelingen, heffoffers enz. den Heere had op te brengen, was, gelijk de wet uitdrukkelijk zegt, heilig; ze dienden uitsluitend voor den dienst des Heeren en voor de armen, maar mochten nooit voor de landregering bestemd worden. Het zou als een roof aan het heilige beschouwd zijn, wanneer de Overheid ook maar iets van deze „heilige inkomsten“ voor de kosten van 's lands regeering genomen had. Zoo streng was deze scheiding doorgetrokken, dat al deze inkomsten, tienden, eerstelingen, heffoffers enz. nooit in de handen der Overheidspersonen mochten komen, maar dat er te Jerusaleem een aparte commissie was uit de priesters die deze gaven rechtstreeks in ontvangst had te nemen, en dat ook het beheer van die inkomsten geheel buiten de Overheid omging. De financiële scheiding tusschen Kerk en Staat, als we die moderne begrippen mogen overnemen, was bij Israel zoo absoluut mogelijk doorgetrokken. De Overheid kon voor haar regeeringuitgaven zelfstandig belastingen heffen, maar ze mocht daarvoor nooit gebruik maken van wat het volk aan God den Heere als offer bracht; evenals omgekeerd de Overheid onder Israel nooit uit die gemeene landspenningen ook maar één sikkel aan de priesters als staatstractement heeft uitgekeerd. De grondwet, die God de Heere aan Israel heeft gegeven, is juist: Ik de Heere ben uw erfdeel; uit Mine hand zult ge leven; niet uit de hand van de Overheid. Hetzelfde wat de Apostel Paulus zegt, dat reeds in de wet was geschreven, dat wie niet altaar bediende, ook van het altaar leven moest.

Reeds daarmede is de fout van Ds. Sikkel's betoog genoegzaam in het licht gesteld. In heel de wetgeving wordt het telkens aan de priesters in Israel toegeroepen, dat ze geen eigen inkomsten zullen hebben, maar dat ze leven zullen van wat God hun geeft. Vandaar dat al deze inkomsten, niet alleen de offers in eigenlijken zin, maar ook de tienden, de eerstelingen enz., niet rechtstreeks aan de priesters werden gebracht, maar op het altaar moesten neergelegd worden als offers aan God den Heere. „Het doel en de betekenis van het brengen van de eerstgeborenen, van de eerstelingen en de tienden van de opbrengst van landbouw en veeteelt, is niet daarin te zoeken, zegt Keil in zijn Handboek der biblischen Archæologie 1875 p. 361 terecht, dat aan de Levieten en de Priesters de noodige middelen om te bestaan zullen verschaffd worden. Want deze gaven werden niet onmiddellijk aan de Levieten en het heilighdom geschonken, maar den Heere als Hem heilig toegebracht.“ Het waren dus offers, die het volk aan God den Heere had op te brengen en die Hij daarna uit Zijne hand aan de priesters schonk. Zoo moesten de priesters het leeren, dat ze uit de hand Gods hadden te leven.

Vandaar dat deze inkomsten der priesters met staatsbelastingen niets uitstaande hadden. Wel beroept Ds. Sikkel zich op het feit, dat deze tienden, eerstelingen enz., in de wet waren voorgeschreven, maar dit beslist niet. In de wetgeving van Israel hebben we te doen niet met een gewone politieke wet, maar met een Goddelijke wetgeving, waarin politieke, religieuze, ethische en ceremonieele voorschriften zijn bijeen gevoegd. We hebben bij Israel te doen met een theocratische Koningschap, dat reeds daarom met een aardsch Koningschap van welken vorst ook niet te vergelijken is. En we hebben te doen met een volk, dat als volk tegelijk de „gemeente“ is, omdat ieder die 'tot dat volk behoort, ook tot de „gemeente des Heeren“ gerekend wordt. Dat alles ligt in de wetgeving van Israel zoo dooreengestrengd en geweven, dat het wel een zeer kundige hand en een geoefend oog behoeft, om hier de grenslinien scherp en duidelijk te trekken, wat onder Israel tot de taak der Overheid behoorde en wat niet. Ds. Sikkel hakt den Gordiaanschen knoop met een hak van het zwaard door. Evenals in Egypte Pharaos als vorst van het land bij de wet voor vaste inkomsten der priesters zorgde, zoo heeft ook God als Koning van Israel voor zijn priesters gedaan, en dus behoort deze zelfde taak ook tot de roeping van elke Overheid.

Zoals het gewoonlijk met dergelijke schijnbaar zoo eenvoudige oplossingen gaat, zoo

gaat het ook in de zaak van de theocratie onder Israel. Het theocratische onder Israel is van een aard, dat de Heere a terreinen des wijf de maas beperkt is te staatsleven. te gebieden. Hij in Zijn niet begrepen, dat gebod o God de He hoe Hij ged dom, en dan schriften pel, den dieer verzoen aardsch voor zijn wetgevis dan heel de a aan Israel o voor de Ove

In die wet scherp onder onze vaderen zedewet, de politieke wet misbruik van wetten, om Koning geheid onder l of zulk een v voor het religie de conscientie een legaal k der Overheid slechts van Overheid de opgedragen e aan die wet v draagt het u uit met uith het ondersche schrift aan d wet, ligt juu die wet aan laten, dan w heid met dwa God aan de zich nle be van den Hoof dan krijge ceremonieel z ter. Maar a elk huivader kinderen ver God de Heer gedaan had, niets uitsta Overheid ont gen, voor de t

Is dit ond kan ook de God de Heer een soort sta wel een reli moeilijk te l een staatshele onder Israel v zorgen, en de straf dwingen gen. Juist da wetgeving n Overheid op deser tienden Van eenige, die deze inko we geen woo aan Israel v offeranden op religieuze-ethis juist niet, dat wilingen zou; dwillinge liefde saamheid aan Van daar v niet vast wa kelijk waren onder het vol merkt Bahr t p. 48) als d met Jehova uiterlijk leven af hankelijk va gebruiken ma Naarmate de Israel's God mate was vo verzekerd. V van Hem, ha gebrek en b bracht het e reeds mede, bevorderen e mogelijk te w

Zoo gaat op over de i Sikkel er op gelijkijng met regeling bij d dat de Over priesters zorg Israel juist n zelf voor Zij eten van Zijn het volk Hem

Eenzijdig zorging der heilig karakter van een salt rijk geloovijheid hun sch gebracht, en Priester het e En ander band gelegd het volk en b ters. Wanne priester en Israel achter wint, dan on altaar en w en de leviet i Zoo wilde

Zoo gaat op over de i Sikkel er op gelijkijng met regeling bij d dat de Over priesters zorg Israel juist n zelf voor Zij eten van Zijn het volk Hem

Eenzijdig zorging der heilig karakter van een salt rijk geloovijheid hun sch gebracht, en Priester het e En ander band gelegd het volk en b ters. Wanne priester en Israel achter wint, dan on altaar en w en de leviet i Zoo wilde